

Uchwała z dnia 28 maja 1996 r.
II UZP 11/96

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Maria Mańkowska (sprawozdawca), Maria Tyszel,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Witolda Bryndy, w sprawie z wniosku Henryka Ć. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. o emeryturę nauczycielską, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 28 maja 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 18 marca 1996 r., [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.

Czy wykładowca wyższego seminarium duchownego może w świetle art. 21 ust. 1 i art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.) nabyć prawo do emerytury na podstawie art. 88 ustawy z dnia 25 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.)?"

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Wykładowca wyższego seminarium duchownego może w świetle art. 21 ust. 1 i art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.) nabyć prawo do emerytury na podstawie art. 88 ustawy z dnia 25 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie przedstawił Sądowi Najwyższemu powyższe zagadnienie prawne w następującym stanie faktycznym sprawy:

Henryk Ć., urodzony 13 września 1940 r., duchowny od 1 września 1972 r. i od tej samej daty do 31 lipca 1995 r. zatrudniony jako wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w S., zgłosił w czerwcu 1995 r. wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 19 września 1995 r. odmówił tego prawa uznając, że przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela nie mają zastosowania w sprawie, gdyż Minister Edukacji Narodowej nie wydał dotąd przepisów wykonawczych na mocy delegacji zawartej w art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.).

Rozpoznając odwołanie wnioskodawcy Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 15 grudnia 1995 r. zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznał Henrykowi Ć. prawo do emerytury nauczycielskiej. Sąd Wojewódzki uznał, że przepis art. 21 ust. 1 powołanej ustawy z dnia

17 maja 1989 r. daje wprost podstawę do stosowania wobec nauczycieli i wychowawców, zatrudnionych w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych prowadzonych przez kościelne osoby prawne, przepisów Karty Nauczyciela i wnioskodawca spełnia warunki z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela do przyznania mu emerytury nauczycielskiej.

Rewizję od tego wyroku wniósł organ rentowy, którego zdaniem, brak przepisów wykonawczych, określonych w ust. 2 art. 21 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP, uniemożliwia ustalenie uprawnień wnioskodawcy wobec braku podstawy prawnej do ich przyznania i niedopuszczalności zastosowanej w zaskarżonym wyroku wykładni rozszerzającej ust. 1 omawianego przepisu.

Przy rozpoznawaniu tej rewizji Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie uznał, że w sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości prawne. Konstrukcja przepisu art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. przemawia wprawdzie za wykładnią dokonaną przez Sąd Wojewódzki, jednakże przy ocenie, czy wnioskodawca może nabyć prawo do emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, Sąd Wojewódzki pominął, że wnioskodawca był zatrudniony jako wykładowca w wyższej uczelni - wyższym seminarium duchownym. Szczególne uprawnienia emerytalno-rentowe nauczycieli akademickich określa ustawa z dnia 12 kwietnia 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 ze zm.), a Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 kwietnia 1989 r. - II UZP 35/88 (OSNCP 1990 z. 4-5 poz. 54) stwierdził, że okres pracy w szkole wyższej w charakterze nauczyciela akademickiego nie podlega wliczeniu do dwudziestoletniego okresu pracy w szczególnych warunkach, lub w szczególnym charakterze, określonego w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny zauważył, że w myśl art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, jej przepisów nie stosuje się do szkół wyższych i wyższych seminariów duchownych prowadzonych przez Kościół Katolicki, a także na podstawie art. 21 ust. 1 i art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., nie ma podstaw do uznania, że uprawniają one do stosowania przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym wobec wykładowców wyższych seminariów duchownych.

Wątpliwość Sądu Apelacyjnego budziło jednak to, że zakresem art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. nie zostali objęci duchowni zatrudnieni w niższych seminariach duchownych, co wyłącza odpowiednio, również duchownych - wykładowców wyższych seminariów duchownych. Odmienna interpretacja tego przepisu prowadziłaby, zdaniem Sądu Apelacyjnego, do nieuzasadnionego różnicowania uprawnień i obowiązków duchownych nauczycieli i wychowawców: niższych oraz wyższych seminariów duchownych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.), ubezpieczenie społeczne duchownych reguluje odrębna ustawa. Jest to ustawa z tej samej daty, to jest z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz. U. Nr 29, poz. 156 ze zm.), którą objęto obowiązkiem ubezpieczenia duchownych

Kościół Katolicki oraz innych kościołów i związków wyznaniowych, z wyłączeniem w art. 5 ust. 2 duchownych zgłoszonych przez instytucje kościelne do ubezpieczenia społecznego pracowników oraz duchownych mających ustalone prawo do emerytury lub renty.

Przedstawione zagadnienie prawne dotyczy wykładowcy Wyższego Seminarium Duchownego w S., który wykazał dokumentami okresy zatrudnienia wynoszące 30 lat, 4 miesiące i 21 dni, jako okresy składkowe.

Wobec treści art. 5 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym duchownych, do duchownego wykładowcy objętego ubezpieczeniem społecznym pracowników, nie mają zastosowania przepisy tej szczególnej ustawy.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.) Konferencjom Episkopatu Polski, diecezjom i zakonom przysługuje prawo zakładania i prowadzenia wyższych seminariów duchownych. Do wykładowców i wychowawców wyższych seminariów stosuje się prawa i obowiązki ustalone dla nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w państwowych szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych oraz opiekuńczo-wychowawczych (art. 23 ust. 4 w związku z art. 21 ust. 1 tej ustawy).

Zgodnie z art. 97 ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3 poz. 19 ze zm.) zakres stosowania tej ustawy do nauczycieli zatrudnionych w szkołach oraz placówkach oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych, prowadzonych przez kościoły i inne związki wyznaniowe, określają odrębne przepisy.

Za taki przepis, w części określającej prawa i obowiązki nauczycieli i wychowawców w szkołach i placówkach prowadzonych przez osoby prawne Kościoła Katolickiego, należy uznać przepisy art. 21 ust. 1 oraz art. 23 ust. 4 powołanej wyżej ustawy z dnia 17 maja 1989 r.

Oznacza to, że do wykładowców i wychowawców zatrudnionych w wyższych seminariach duchownych stosuje się przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela. Wyłączone zostały natomiast przepisy ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 ze zm.), bowiem zarówno art. 7 ust. 4 ustawy z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (jednolity tekst: Dz. U. z 1985 r. Nr 42, poz. 201), jak i obecnie obowiązująca ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385) w art. 1 ust. 1 wyłączają stosowanie ustawy o szkolnictwie wyższym do wyższych seminariów duchownych, prowadzonych przez Kościół Katolicki.

Przy rozstrzygnięciu przedstawionego zagadnienia prawnego nie może być zatem brana pod uwagę, powołana przez Sąd Apelacyjny, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1989 r. III PZP 35/88, która dotyczy uprawnień emerytalnych nauczyciela akademickiego, bowiem jak wyżej wykazano, wykładowcy wyższych seminariów duchownych nie zostali zrównani z nauczycielami akademickimi, o których uprawnieniach stanowią przepisy ustawy o szkolnictwie wyższym.

Prawa i obowiązki wykładowcy wyższego seminarium duchownego uregulowane zostały w art. 21 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP poprzez jej art. 23 ust. 4, tak samo, jak nauczycieli zatrudnionych w państwowych szkołach. Wprawdzie ustawodawca w ust. 2 art. 21 tej ustawy zobowiązał Ministra Edu-

kacji Narodowej do określenia szczegółowego zakresu tych uprawnień i obowiązków, ale przepisy takie nie zostały dotąd wydane.

W takiej sytuacji, do wykładowcy wyższego seminarium duchownego stosuje się jedynie prawa i obowiązki, wynikające z ust. 1 art. 21 omawianej ustawy, to znaczy, prawa i obowiązki ustalone dla nauczycieli w przepisach Karty Nauczyciela, bez uściśleń, które mogłyby wynikać z przepisów rozporządzenia, gdyby zostały wydane.

Z treści ust. 1 i 2 art. 21 ustawy wynika, że szczegółowy zakres obowiązków i uprawnień osób wymienionych w art. 1, w tym także wykładowców wyższych seminariów duchownych, o których mowa w art. 23 ust. 1 i 4 ustawy, musiałby wynikać z ogółu praw i obowiązków nauczycieli i być z nimi zgodny, bez możliwości ich ograniczenia ani zwiększenia, bo nie dopuszcza tego upoważnienie ustawowe z ust. 2 art. 21 omawianej ustawy.

Mylne jest więc założenie, że wobec braku wykonania przez Ministra Edukacji Narodowej delegacji ustawowej z ust. 2, poprzedni przepis w ogóle nie obowiązuje do czasu wydania odpowiedniego rozporządzenia. Pogląd taki jest sprzeczny z uregulowaniem ust. 1 art. 21, który przewiduje w słowach "ustalone dla nauczycieli" stosowanie przepisów Karty Nauczyciela.

Nie można też zgodzić się z takim stanowiskiem, że przepisy wydane na podstawie ust. 2 art. 21 ustawy mogłyby ograniczyć uprawnienia wykładowców wyższych seminariów duchownych tylko do niektórych uprawnień ustalonych dla nauczycieli. Nie pozwala na to ust. 1 tego przepisu w związku z art. 23 ust. 4 omawianej ustawy, które zrównały obowiązki i uprawnienia wykładowców wyższych seminariów z nauczycielami szkół państwowych.

Sąd Najwyższy nie podziela również poglądu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, że zastosowanie w stosunku do wykładowcy wyższego seminarium duchownego art. 88 Karty Nauczyciela oznaczałoby dokonanie nieuprawnionej wykładni rozszerzającej art. 21 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, wobec braku przepisów wykonawczych. Przytoczony wyżej ust. 1 art. 21 ustawy daje podstawę do stosowania przepisów Karty Nauczyciela, a zgodnie z § 77 ust. 1 i 2 uchwały Rady Ministrów nr 147 z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (Dz. U. Nr 44, poz. 310) w akcie wykonawczym zamieszcza się jedynie przepisy regulujące sprawy przekazane w upoważnieniu, zawartym w ustawie do unormowania tym aktem. W akcie wykonawczym nie można zamieszczać przepisów niezgodnych z ustawą upoważniającą, chyba że przepis upoważniający wyraźnie to dopuszcza.

Bezsporne jest, że w słowach ust. 2 art. 21: "szczegółowy zakres uprawnień i obowiązków", o których mowa w ust. 1, nie można doszukać się upoważnienia ustawodawcy do dokonania korekty tych praw z ust. 1, ani na plus, ani na minus, w stosunku do uprawnień i obowiązków nauczycieli.

Zatem, art. 88 Karty Nauczyciela ma zastosowanie w stosunku do wykładowców seminariów wyższych w drodze stosowania wprost przepisu art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, a nie poprzez jego wykładnię rozszerzającą.

Wątpliwość Sądu Apelacyjnego powstała przy porównaniu uprawnień wykładowców wyższych seminariów duchownych z duchownymi, zatrudnionymi w seminariach niższych, którzy nie zostali zrównani w swoich prawach i obowiązkach z nauczycielami szkół państwowych.

Rzeczywiście ustawodawca objął takimi uprawnieniami tylko świeckich nauczycieli zatrudnionych w niższych seminariach duchownych (art. 21 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego), ale z takiego uregulowania wcale nie wynika, że tych uprawnień powinni być pozbawieni duchowni - wykładowcy wyższych seminariów, wobec braku takiego samego uregulowania dla duchownych nauczycieli w tychże seminariach. Tak samo więc, nietrafne jest dokonanie porównania pomiędzy duchownymi wykładowcami niższych i wyższych seminariów w zakresie ich praw, w związku z brakiem uprawnień nauczycielskich dla tych pierwszych oraz wyciąganie wniosku, że ci drudzy, z tego powodu, nie mogą korzystać z przyznanych im ustawowych uprawnień.

Zróżnicowania tych uprawnień dokonał ustawodawca w art. 21 ust. 1, nie wymieniając w nim duchownych wykładowców seminariów niższych, jest to zatem świadome zamierzenie ustawodawcy o innej regulacji prawnej w zakresie uprawnień tych osób, odmienna interpretacja tego przepisu nie byłaby zatem uprawniona.

W tej sytuacji Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie przyjął prawidłowo, że w świetle art. 21 i 23 ust. 4 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP, wykładowca wyższego seminarium Duchownego może nabyć prawo do emerytury na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak w sentencji.

=====